

СХІД NOW

№3 (44)
ЛЮТИЙ
2025

БЕЗОПЛАТНО

РЕДАКЦІЙНЕ

НЕХАЙ СВІТ ЗАЧЕКАЄ

Григорій Сковорода наказав написати на своєму могильному камені таку епітафію: «Світ ловив мене, та не спіймав». І купюра у 500 гривень щоразу нагадує нам: не варто боятися йти проти течії. У вирі щоденних пристрастей і турбот воєнного часу найвищий привілей – жити своєю філософією і не відповідати нічим очікуванням. Жити вільним. Світ з усіма його принадами та перешкодами не може мати влади над людиною. Бо людина сама вирішує, якою їй бути. За будь-яких обставин.

Отже, про обставини. Не хочеться про це писати, але ж треба. Так сталося, що проект «Схід NOW» добіг кінця. Тобто не так. «Схід NOW» не може закінчитися. Закінчилося лише фінансування і сподіваємося, що це тимчасово.

Любі наші читачі, ми докладаємо усіх своїх зусиль, аби знайти гроші і якнайшвидше зустрітися з вами знову. Повірте, що для нашої команди ця газета – не просто черговий проект, а справа життя. Тім гірше ставати на паузу і розставатися.

Давайте разом вірити, що розставання буде недовгим. А поки залишається сайт, який ми підтримуватимемо власним коштом. Також будемо оновлювати нашу сторінку у фейсбуці. Як і раніше, зв'язатися з редакцією можна буде через електронну пошту eastnowred@gmail.com або через сайт shidnow.com.ua. Пишіть нам, як засмуєте.

Сковорода колись обрав робити те, що хотів. Не всім таке під силу. Але ми прагнемо, щоб нам вдалося. І вже почекаємо трошки разом зі світом, аби лише він відгукнувся та надалі був до нас з вами щедрим. Тому не прощаємось.

Разом ми ще зможемо більше!

Фото: Олена ВИШНЕВСЬКА

ЦІКАВЕ

Валентина Смик разом із родиною почала нове життя у Павлограді, на Дніпропетровщині, коли її рідна Горлівка опинилася в окупації. Сьогодні жінка є підприємницею, а нещодавно стала однією із засновниць центру креативних індустрій «КреаСфера», де майстри і ремісники з різних соціальних категорій можуть знайти підтримку та продати свої вироби.

КРЕАСФЕРА

Переселенка з Донеччини відкрила у Павлограді центр, що об'єднав десятки майстринь

У 2014 році, коли на сході України почалася війна, Валентина разом із чоловіком та трьома дітьми виїхала з Горлівки. Вибір Павлограда був зумовлений роботою чоловіка, але навіть цей вибір не давав відчуття стабільності.

– Спочатку була надія на повернення, але з кожним мі-

сяцем вона згасала, – згадує Валентина.

Переїзд до нового міста став для сім'ї не лише фізичним, але й емоційним випробуванням. Без роботи, без знайомих, без власного житла, родина була змушена орендувати квартиру та адаптуватися у новому середовищі.

Валентина, яка на той момент була у декретній відпустці, почала творити для себе та дітей – спочатку робила бантики для доньок, а згодом почала отримувати замовлення на такі вироби. Так економістка за фахом та колишня керівниця на одному з машинобудівних підприємств стала майстринею. ▶

Закінчення на стор.5

НОВИННЕ

ЖІНКАМ ПРОПОНУЮТЬ ДО 75 ТИСЯЧ ЄВРО НА ТЕХНОЛОГІЧНІ СТАРТАПИ

Європейський Союз оголошує конкурс за програмою Women TechEU для стартапів, засновницями або співзасновницями яких є жінки.

Проект має на меті розкрити потенціал deep tech стартапів на ранніх стадіях шляхом надання грантового фінансування у розмірі 75 000 євро та персоналізованої програми розвитку бізнесу, яка включає наставництво, коучинг і цільове навчання для жінок-підприємниць.

Зокрема, програмою передбачено 7 послуг, які надаватимуться учасницям протягом 6 місяців:

- ◆ 5 зустрічей із жінками-менторками;
- ◆ звернення до інвесторів і підготовка до презентації;
- ◆ перевірка готовності інвестора та експорту;
- ◆ навчання м'яких навичок;
- ◆ стратегія продажів та реалізація;
- ◆ оцінка впливу на навколишнє середовище;
- ◆ корпоративний доступ до платформи EIT KIC.

На момент подання заявок кожна учасниця має обрати три послуги з переліку.

Навчання триватиме з 1 липня 2025 року по 1 січня 2026 року.

Заявки приймаються за посиланням surl.li/zwylid до 17 березня.

БЕЗОПЛАТНІ ПЛАСТИЧНІ ОПЕРАЦІЇ ВІД ІНОЗЕМНИХ ЛІКАРІВ

Відкрито набір пацієнтів з пораненнями обличчя на місію реконструктивних хірургів Face the Future Ukraine.

Пацієнти з мінно-вибуховими травмами обличчя та шиї запрошуються до участі в 5-й міжнародній місії. Вони можуть отримати безоплатні пластичні операції від команди спеціалістів із Канади, США та України.

Місія відбудеться у квітні 2025 року. Щоб стати пацієнтом місії, заповніть форму за посиланням bit.ly/40gbpjp.

Під час минулих місій медики провели реконструктивні операції для понад 150-ти військових та цивільних з пораненими обличчями. Для пацієнтів, які втратили фрагменти кісток, біоінженери підготують індивідуальні пластини, щоб відновити цілісність кісток. Всі операції безоплатні для пацієнтів.

БЕЗОПЛАТНЕ ПРОТЕЗУВАННЯ ТА ЗАСОБИ РЕАБІЛІТАЦІЇ: ДЕРЖАВНА ПРОГРАМА

Мінсоцполітики України спільно з Фондом соціального захисту осіб з інвалідністю запускають онлайн-платформу protez.msp.gov.ua – на ній зібрана вся актуальна інформація про державну програму протезування.

У межах державної програми протезування українці можуть не лише безоплатно отримати високоякісні протези та інші засоби реабілітації, а й послуги з їх ремонту, заміни та обслуговування. Розроблена онлайн-платформа допоможе розібратися із кожним етапом – від подання заяви і до отримання самого виробу.

ВАЖЛИВЕ

ВІДЧАЙДУШНІ ТА НЕСКОРЕНІ

«Небачена сила»/Unseen force – це мистецько-інформаційний проект, що висвітлює ненасильницьку боротьбу українців за національну ідентичність від початку 2014 року. Одноименна виставка, що мандрує містами України, отримала широкий суспільний резонанс та привернула увагу численних закордонних ЗМІ й політичних діячів, надаючи чітку відповідь на популярне серед іноземців питання: «Чому б вам просто не поступитися територіями та не закінчити війну якнайшвидше?»

Розглядаючи сучасний партизанський рух у комплексі, не можна не згадати про Націоналістичне підпілля Луганщини (2014-2016), Атеш (військовий партизанський рух, заснований кримцями 2022 року), безіменні партизанські загони, що знищують окупантів та завдають майнової шкоди на Донбасі та у Криму з 2014-го. Для допомоги партизанам було створено державний Центр національного спротиву, підпорядкований командуванню Сил спеціальних операцій. Підсилені професіоналами ССО, збройний партизанський рух є серйозною загрозою для загарбників.

Проте саме рухи ненасильницького спротиву цивільного населення найкраще демонструють світові: тимчасово окуповані території (ТОТ) – не просто квадратні метри площі. Це люди, які з великим ризиком для життя відстоюють своє право називатися українцями та не бажують скорятися окупаційній владі.

Про важливість ненасильницького спротиву кажуть й самі військові. «Коли солдат рф йде по Мелітополю та бачить намальований тризуб, а потім читає в Телеграм, що десь підірвана автівка, в нього складається пазл. Він розуміє, що проти нього працюють як бойові групи, так і цивільні», – стверджує речник Центру національного спротиву з позивним «Остап».

«ЖОВТА СТРИЧКА»

«Жовта стрічка» – це рух громадського опору, започаткований одразу після повно-

Впродовж двох років наші журналісти висвітлюють історії переселенців зі Сходу, що покинули свої домівки та будують нове життя у вільній Україні чи закордоном. У цьому репортажі ми хочемо зробити видимими українців, які залишилися в окупації. Залишилися, проте не скорилися новій «владі». Незримі та непередбачувані, вони невпинно нагадують ворогові, хто є справжнім господарем на українських землях.

НЕБАЧЕНА СИЛА

Як українці в окупації чинять спротив загарбникам

масштабного вторгнення. За закликом ініціаторів в окупованому на той момент Херсоні люди почали вивішувати у громадських місцях українські прапори та стрічки жовтого кольору – символ приналежності до опору. Після жорсткого розгону мирного мітингу «Херсон – це Україна» 27 квітня, рух пішов до підпілля та почав стрімко набирати обертів: долучалися учасники з Мелітополя, Бердянська, Олешок, Нової Каховки, Криму, Донецької та Луганської областей.

Основний напрям роботи «Жовтої стрічки» – інформа-

ційний опір. Активісти документують злочини окупантів проти мирного населення, відстежують та передають через платформу e-Ворог дані про колаборантів та про пересування військ, розповсюджують газету, наліпки та листівки на ТОТ, руйнуючи основний меседж окупантів: «росія тут назавжди».

За словами одного з ініціаторів, «Жовта стрічка» налічує понад 10 тисяч послідовників. 2023 року рух був відзначений головною нагородою Євросоюзу у сфері прав людини – премією Андрея Сахарова «За свободу думки».

тя безвиході, люті й бажання чинити спротив ворогу просто з принципу, попри небезпеку.

– Навіть за маленьку наліпку з логотипом руху тебе можуть заарештувати як терористку. Ми усі прекрасно знаємо, через що доводиться проходити жінкам в рашистському полоні, – ділиться одна з «мавок».

«Зла мавка» почала активно діяти та розширювати свою мережу від початку 2023 року. Відчайдушні українки розвішують листівки та плакати, малюють графіті, розповсюджують газету з правдивими новинами – адже не у всіх мешканців ТОТ є можливість користуватися гаджетами та доступ до українського контенту.

Окупаційна влада добре знайома з діяльністю мавок. Дівчата кажуть, що найбільша насолода – це спостерігати у пабліках, як «пригорає» окупантів після чергової успішної акції. Мріють про те, щоб загарбники перестали почуватися у безпеці.

Сьогодні «мавки», як і «Жовта стрічка», діють на усій ТОТ, включаючи Крим, Донеччину та Луганщину.

«І» – СИМВОЛ СПРОТИВУ

Після того, як гарнізон ЗСУ залишив завод «Азовсталь» у травні 2022 року, в окупованому Маріуполі масово почали з'являтися графіті із зображенням літери «І».

Відтоді, ризикуючи свободою, а, можливо, і життям, підпільники малюють літеру «І» на парканах і тротуарах, на пам'ятниках і стінах будівель не лише в Маріуполі, а й на окупованих части-

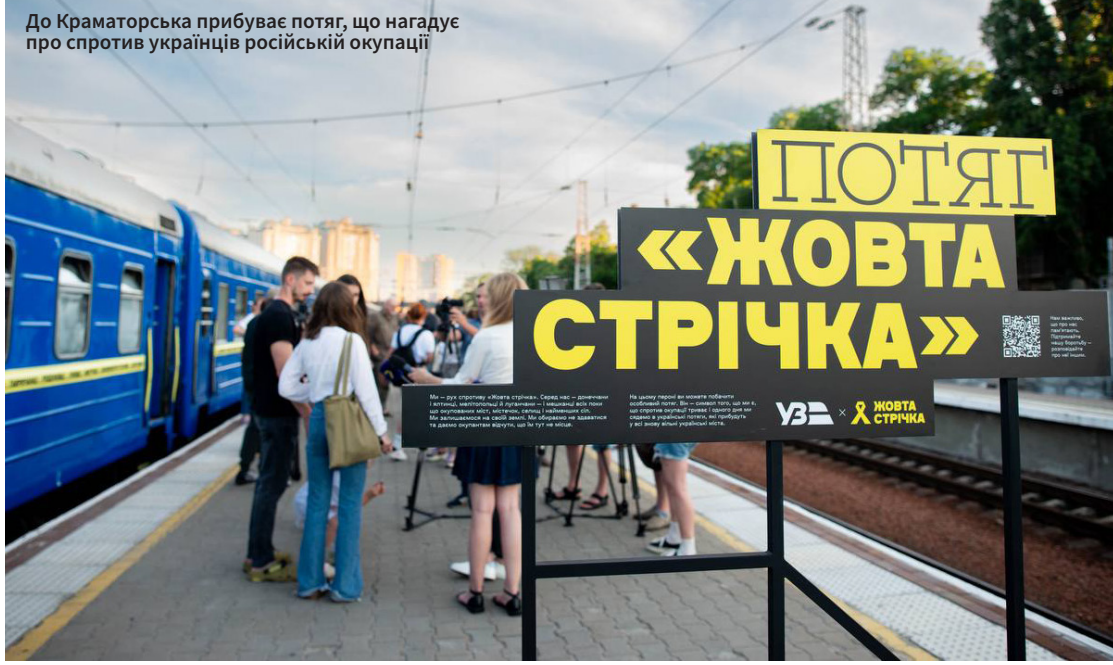

«ЗЛА МАВКА»

Засновницями руху є три українки з Мелітополя, яких після повномасштабного вторгнення об'єднала ідея національного жіночого спротиву. Як кажуть самі дівчата, рух почався із жарту на кухні про партизанський загін. З почут-

нях Херсонської та Запорізької областей.

Використовуючи букву, якої немає в російській абетці, рух опору дає окупантам зрозуміти, що вони тут ненадовго, що Україна незабаром повернеться, а на зрадників чекає розплата. ▶

До Краматорська прибуває потяг, що нагадує про спротив українців російській окупації

ВАЖЛИВЕ

ЯК УСЕ ПОЧИНАЛОСЯ НА СХОДІ?

◀ Про свій досвід опору у захопленому росіянами Донецьку 11 років тому «Схід NOW» розповіла одна з активісток руху «Донбас це Україна» Дарина.

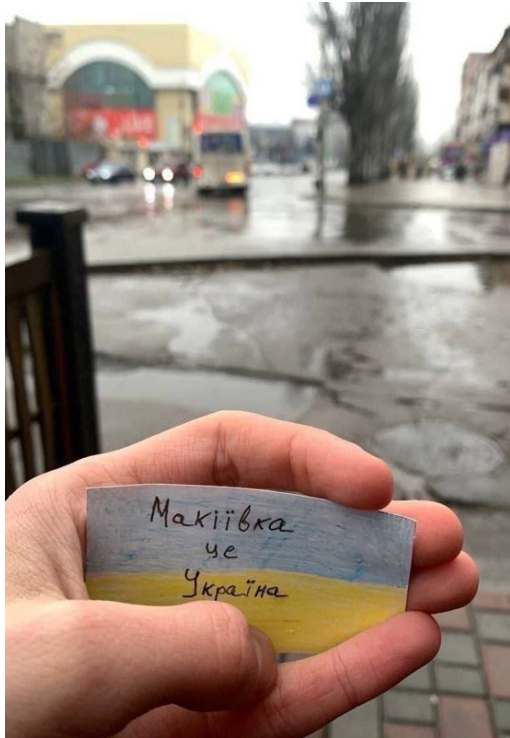
– Я відвідала виставку «Небачена сила» у Львові, і мене емоційно буквально розірвало – не тільки від власних травматичних флешбеків, але й від відчуття гордості за націю. Стояла посеред зали та вмовляла себе: «Тільки не ридати»...

– Перше, що спадає на думку при знайомстві з новітнім рухом спротиву – мем «Так це ж було вже». Ті ж сценарії, що й у 2014-му на Донбасі: короткий період відкритого опору з масовими проукраїнськими акціями, жорстокі розгони мітингів та полювання на активістів, перехід у підпілля, поділ на тих, хто продовжив ненасильницький спротив, і тих, хто взяв до рук зброю та долучився до добровольчих загонів. І та ж сама мотивація – робити хоч дрібочку, хоч щось, що буде нагадувати окупантам: вони не вдома...

– Не вважаю, що робила щось героїчне. Корисне –

Донецька область, моральна підтримка бійців ЗСУ

так. Героїчне – ні. Так чи інакше, діяльність партизанських рухів слабо корелює з інстинктом самозбереження. Але в мене погана спадковість – бабця партизанка в окупованому нацистами Донецьку, потрапила до полону, дивом врятувалася. Це щось у генах.

Звісно, я одразу долучилася до мітингів, які вже у березні перестали бути безпечними. Допомогала організувати проукраїнські акції. Розвішувала символіку – синьо-жовті стрічки, наліпки «Донбас це Україна». Це ж класика (*сміється*). Моя друга дитина тоді була зовсім маленька, ми з нею влаштували піші тури по Артема (центральна вулиця Донецька – прим. ред.): я з візком, оберемком стрічок, листівками. Активно долучилася до інформаційної кампанії у соцмережах, розповсюджувала листівки з закликом бойкотувати псевдореферендум про визнання незалежності «днр».

На диво, до травня 2014 року ці активності сходили мені з рук. А перед «референдумом» сепари, як ми їх тоді називали, серйозно взялися за зачистку активістів. В окупованій обласній адміністрації з'явилися списки «ворогів республіки»: з іменами, фото, усіма відомими контактними даними та адресами. Багатьох з наших тоді врятувала відверта тупість сепарів, які дозволили медійникам сфотографувати списки. Тож

когось попередили про небезпеку журналісти, когось – знайомі чи колишні друзі, що перейшли на той бік барикад, але ще не втратили людяності. Часто це було у форматі: «За тобою виїхали. Маєш 30 хвилин, щоб зібрати речі, дітей та зникнути з міста». Мені через соцмережу майже одночасно написали «наша» журналістка та двоє знайомих «з того боку». Скинули фото списків. Похвалила себе за дотримання правил безпеки у соцмережах: окупанти не дізналися ані номера телефону, ані справжнього імені, ані адреси. Невдовзі знайома зі спротиву скинула повідомлення: «Я бачила, що тебе розшукують. Ми тебе веземо таємними стежками, в об'їзд блок-постів». Але виїхати я не могла: в мене на руках була лежача мама, що буквально за день до цих подій отримала серйозну травму. З огляду на те, що окупантам були невідомі адреса та справжнє ім'я, сім'я прийняла рішення

тримати мене «під домашнім арештом» та стежити за ситуацією. Пізніше, коли почалися бої за ДАП (аеропорт), чоловік вивіз дітей, а я залишилася спостерігати цей кінець світу з першого ряду. Кардинально змінила образ – колір волосся, зачіску, придбала окуляри, і почала знову виходити в люди. Але листівки тепер клеїла вже тільки вночі...

– Купка відчайдухів з нашого підпілля дізналася про позиції, на яких стояли українські військові неподалік Донецька. Стан армії був плачевним, тож

наші хлопці почали возити допомогу бійцям. Спочатку банально воду, продукти, каремати, теплий одяг. Потім – спорядження, рації, тепловізори, нормальну форму. Груп було декілька, працювали на різних напрямках. Усе ретельно ховалося в автівках, адже ризик потрапити на блок-постах був шаленим, окупанти все більше закручували гайки та шукали партизанів. Моїм знайомим щастило. Деяких активістів затримували, катували, тримали у полоні в «Ізоляції» (місцевому концтаборі).

Після однієї з поїздок товариш розповів про моральний стан військових. Уявіть собі хлопців умовно з Волині, яких кинули захищати Донбас – цю terra incognita, де люди «самі покликали путіна». Я миттєво зрозуміла, чим можу бути корисна, та взяла на себе напрям моральної підтримки. Кинула по усіх проукраїнських пабліках заклик до жінок: писати листи військовим та надсилати їх разом з дитячими малюнками на електронну скриньку. Так до мене хлинув потік емоцій, щирих слів підтримки, прохань звільнити від загарбників. Друкувала листи та малюнки через знайомих власників типографії, передавала з партіями допомоги на позиції. Чи було це ризикованим? Звісно! Окупантам було неважливо, з чим тебе затримали: зі зброєю чи з дитячим малюнком. Результат був єдиним – полон. Але військові отримували важливий меседж: їм не, кого ТАМ звільняти.

Цю справу я продовжила й після виїзду з окупації...

– Так хочеться підтримати кожного та кожну з тих, хто сьогодні чинить опір окупантам! Знаю по собі: усе, що їм потрібно – це видимість їхнього спротиву для країни та світу. Мені дуже відгукнулися слова однієї з мавок: «Ми – теж Україна. Просто нас не встигли захистити». Їх однозначно варто зробити слоганом національної кампанії з підтримки наших мужніх людей на ТОТ... **CN**

Дарія ШЕВЧЕНКО

ОСОБИСТЕ

ПРО РОЖЕВУ
БУЛЬБАШКУ

Олександр завжди подібалося писати – створював тексти для всяких пабліків, готував рецензії до фільмів та ігор. А ось вчитися пішов на психолога в Маріупольський державний університет. В 2013-му отримав диплом і трошки попрацював за фахом. Але в Маріуполі для психологів майже не було роботи. Тож, хлопець вирішив спробувати себе в журналістиці. Побачив оголошення про вакансію на сайті 0629 і вирушив до редакції.

– Колектив був теплим, маленьким і дуже злагодженим. Редакторка Ганна Мурлікіна сказала, що здібності в мене є, тож треба працювати й розвиватися.

До повномасштабного вторгнення Гуділін вже більше восьми років працював на сайті. Як маріупольський журналіст, він добре знав про тривожні попередження, що кілька місяців поспіль отримувало від західних партнерів керівництво України. Між тим Маріуполь та міська рада в цей період жили в якійсь своїй рожевій бульбашці.

– Згадую 23 лютого. Усі новинні міжнародні канали, інформаційні агентства гудуть про скупчення російських військ на наших кордонах, а міська рада обговорює, де краще в Маріуполі зробити велосипедні доріжки.

Цей дисонанс жахав. Було відчуття невідворотності великої біди. А рано-вранці 24-го Сашка розбудили звуки вибухів, які голосно лунали навіть в центрі міста. Сумнівів не залишилося: почалася повномасштабна війна.

Тривожний наплічник з військовою формою та берцями був наготові. Пролунав телефонний дзвінок – з військомату запросили на уточнення даних. Поки їхав, отримав наказ прийти на пункт збору ТРО з речами.

У ПОДВІЙНОМУ КИЛЬЦІ

– Все руйнувалося, з насунанням «руського миру» місто занурювалося у прірву. Будинки ставали чорними, в колись затишних дворах з'явилися могили. До лікарень привозили дуже багато поранених, військових і цивільних, серед них розірвані діти. Люди помирили, а я не відчував емоцій. Бо якщо б впустив їх в своє серце, то від жаху не зміг би виконувати роботу, – згадує Гуділін той час, коли був оборонцем військового шпиталю.

Окупанти люто обстрілювали шпиталь мінометами, а коли влучили авіабомбою, було ухвалено рішення евакуювати його на територію комбінату імені Ілліча. Тероборона виїжджала останньою, як тільки відправила все – від поранених до медикаментів.

Маріуполі був в облозі, комбінат додатково ще в одній. Військове керівництво зібрало тероборонців і запропонувало тим, хто може, взяти участь у бойових виходах. Олександр Гуділін був серед тих, хто погодився. Найсмі-

ЗВІЛЬНЕНИЙ

Захисник Маріуполя Олександр Гуділін розумів у полоні, що потрібен своїй державі

На звільнення його з полону більше двох років чекала українська журналістська спільнота. Особливо – колеги з Маріуполя. Для багатьох з них було несподіванкою, що стриманий та скромний Сашко в критичних час, не вагаючись, зі зброєю в руках став на захист міста. Ще за пів року до повномасштабної агресії Гуділін одним з перших записався у Маріупольську тероборону, бо вважав, що треба бути готовим до будь-якого розвитку подій.

Сашко Гуділін (на передньому плані) з побратимами

лівіших розділили на ударні групи, які переміщалися по території, вступаючи у вогневі контакти з окупантами. Дуже багато хто з тих вилазок не повернувся. Але дійсно пекло почалося тоді, коли за наказом свого командира здався в полон 501-й батальйон морської піхоти, повністю оголивши фланг. На оборонців посипалися обстріли, звідки не чекали, і вони були вимушені відійти ще глибше. Закінчувалась провізія, вода, а ще – важке озброєння. Артилеристам нічого не зали-

шалося, як ставати піхотинцями, автомати в руки брали також шофери й кухарі, навіть музиканти з військового оркестру.

– Ще коли заходили на територію заводу, промайнула думка: «Ми, напевно, звідси вже не вийдемо». 700 людей загинули під час двох невдалих спроб вирватися з оточення в сторону Запоріжжя. Після них командування 36-ї бригади, яке на той час керувало обороною комбінату імені Ілліча, дало наказ здатися. Це відбулося 12 квітня.

ОСОБЛИВОСТІ
РОСІЙСЬКОЇ
«ЦИВІЛІЗОВАНОСТІ»

Коли вийшли з комбінату, вперше побачили ворога в обличчя. Росіяни дуже дивувалися, що затятий опір їм чинила не якась там дивізія Рембо, а звичайні військові та цивільні, які, схоже, вперше в житті взяли до рук зброю. На цей факт окупанти реагували по-різному, більшість насміхалася, а деякі казали: «Мужики, ви молодці! Стільки трималися!».

Полонених на автобусах вивезли до Сартани, загнали

в амбари, провели жорсткий обшук з застосуванням сили, щоб навіть ілюзій не залишилось щодо дотримання якогось конвенцій. До Сашка, як людини з тероборони, одразу були особливі претензії: «Ти – зрадник, бо місцевий, а пішов воювати проти нас, проти своїх!».

В Оленівській колонії було ще гірше. Приниження, роздавання, обшуки, жорстокі побиття.

– В партії військовополонених, яка прибула до нас, насмерть було забито двох морських піхотинців. Нас теж били, але не до смерті. А за декілька днів розпочалося моє турне «золотим кільцем росії».

Спочатку захисників Маріуполя повезли до Каміньська-Шахтинського Ростовської області. Жорстка прийомка, переодягнення в зеківську форму. По 20 днів хлопці перебували у камерах ДІЗО, потім у бараці суворих умов утримання, де цілий день сиділи з руками за спиною, поки вертухаї не приходили бити. Після перебування в цьому «санаторії» хлопців повезли до аеропорту, завантажили в літак і доставили до Камишина Волгоградської області.

– Там було просто моторошне приймання з електрошокерами, спілкування з тюремною лікаркою, яка загрожує відрізати все, що захоче. Вона давала садистам вказівки: цього можна ще побити, з цього вже досить. Тож, все відбувалось цивілізовано, б'ють під наглядом лікаря, – гірко посміхається Олександр.

ОСОБИСТЕ

Тортури продовжились і в камері, бо треба було сидіти на верхній полиці, де ноги увесь день звисали вниз і жакливо набрякали. Спускалися тричі в день, щоб прийняти їжу, а після зразу ж починали активну зарядку. І все це влітку, в душній камері, одягненими у зеківську форму та термуху.

– Люди непритомніли, у всіх загострювалися хронічні хвороби. Враховуючи жалюгідний стан мого організму, я думав: якщо при цьому зміг присісти більше 700 разів, зі мною ще не все так погано.

В Камишині будь-який вихід з камери супроводжувався побиттям, щотижневе відвідування лазні – сильним побиттям та використанням електрошокерів. Тож, перевезення до Таганрогу в так званих столипінських вагонах та ще й з видачею сухпайків виглядало подарунком долі.

Таганрог запам'ятався тим, що били не щодня і навіть залучали до читання російської класики. Повернення до Оленівки відзначилося майже ніжним привітанням – «трохи побили по нирках і все», а ще гострим відчуттям голоду і жакливим побутом, коли в камеру, розраховану на 20 осіб, трамбували по 55, а в двомісному по 22 сидільці. І це ще було тільки літо 2022 року.

Наступною була колонія в Горлівці з питною водою в

державі, своїй нації, що в нас взаємна любов, що все буде добре, що мене в будь-якому разі витягнуть.

ЦЕЙ ДЕНЬ НАСТАВ!

Олександрів шлях додому почався 28 грудня 2024 року. Він цього вже чекав, тож повідавав свої теплі речі друзям, які ще залишалися в полоні.

– До «Великої Землі», як ми називали Україну, діставалися півтори доби. В Білорусь довго летіли зі зв'язаними руками та очима, кілька разів нас пересажували в автобуси. Дуже лагідно попереджали: «Тут сходінка, обережно». Вони ж розуміли, що ми маємо приїхати в максимальній цілісності. Так ми дісталися місця, яке називається Три Сестри, де перетинаються кордони український, російський та білоруський.

Військовополонених пересажували в інші автобуси і за 2-3 години вони вже були в Чернігові. А потім хлопців із ЗСУ та тероборони повезли на реабілітацію до пансіонату під Вінницею.

– Приїхали ми туди вранці 31-го. Новий рік зустрічали в нормальних умовах, хоча цьому святу не надали значення, бо у нас було інше – нарешті ми вільні.

Відтепер у хлопців головна задача відновити фізичне та ментальне здоров'я, згадати, як жити в нормальних умовах, не оглядаючись на

Олександр Гуділін з батьками

діжці, де плавали хробаки. Втім, там бували й відносно спокійні періоди, коли дозволяли листи та посили: «Люди тоді хоч якось набирали вагу, отримували теплий одяг, хоч трохи наближалися до людських умов». Однак у грудні 2023 року в колонію прибув ростовський спецназ, найжорстокіший над усіх. Вони вривалися до приміщення, били людей ціпками, шокерами, розбивали голови, ламали носи й кінцівки. Коли фронт почав рухатися в бік Горлівки, побоюючись звільнення полонених, усіх 1600 людей протягом доби перевезли по різних місцях. Олександр Гуділін потрапив до колонії в Кіровському Донецької області, де умови були хоч якось наближеними до норм Женевської конвенції.

– В цій колонії ми реально стали бачити часті обміни, це відродило надію, надало оптимізму. Я й до цього розумів, що потрібний свій

всі боки. Олександр регулярно спілкується з батьками і бачить, як вони змінилися за останні роки.

– Вони, звісно, і до війни були за цілісність і незалежність України, але ні в яких активностях участі не брали. А зараз, дивлюся, ходять на мітинги, мама робить окопні свічки, тато стоїть з табличкою «Свободу військовополоненим!». Я вже став розуміти, наскільки багато людей включені в процеси обміну. Скільки таких, що чекають активно, бо розуміють, що війну не закінчено, що в полоні безліч людей, страждань і смерті.

Про що він мріє, про що мріють його товариші?

– Ми всі бажаємо знову відчувати, що потрібні, що у нас буде можливість реалізувати себе. Щодо мене, надходять вже пропозиції щодо продовження військової служби та повернення до журналістики. Думаю, я знайду себе і у мене точно буде все гаразд! **CN**

Світлана КУЗМІНЬСЬКА

ЦІКАВЕ

КРЕАСФЕРА

Закінчення. Початок на стор. 1

– Мені сподобалося таке заняття, це стало своєрідним заспокоєнням. Коли я робила щось своїми руками, це було моїм способом впоратися з емоціями, – розповідає переселенка.

Перший ярмарок у Павлограді став поворотним моментом у її житті.

– Цей перший досвід дав мені впевненість і розуміння, що творчість може стати не лише захопленням, а й бізнесом.

Протягом кількох років Валентина продавала свої вироби на ярмарках і знайомилася з місцевими майстрами. 2017 року відкрила невелику ятку в торговому центрі, де продавала свої вироби та продукцію інших майстрів.

Це був не лише перший крок до відкриття власної справи, це був досвід.

Але життя принесло нові труднощі. 2020 року, коли почався ковід, багато підприємців згорнули свої бізнеси. І Валентина не стала винятком – її маленька лавка була змушена зачинитися через обмеження, пов'язані з пандемією.

У 2022 році вона пішла працювати в ДТЕК, проте швидко зрозуміла, що це не її шлях.

– Я відчувала себе, наче у замкненому просторі, робота забирала всю мою енергію, і не давала натхнення та задоволення, – каже жінка.

Саме в цей час з'явилася нова можливість. Валентина дізналася про програму навчання з соціального підприємництва, яка могла допомогти їй реалізувати свою ідею створення креативного простору для майстрів. Після інтенсивного курсу та роботи з командою вона подала заявку на грант і отримала від Програми розвитку ООН фінансування для відкриття центру.

За грантові гроші придбали виставкові меблі та комп'ютерну техніку, за власні – орендували приміщення у центрі. Так з'явилася «КреаСфера» – місце, де талановиті люди, які перебувають у складних життєвих обставинах, можуть реалізувати свої мрії.

Валентина Смик

– Це не просто бізнес, це соціальне підприємництво. Я допомагаю майстрам, у яких немає можливості працювати на постійній основі, знайти канали збуту своїх виробів. Це переселенці, пенсіонери, мами в декреті. Усі вони виготовляють різні вироби, їхні роботи можуть бути конкурентоспроможними, а я даю їм платформу, – пояснює Валентина.

На полицях центру, який працює лише два місяці – роботи 75-ти майстрів: в'язані, шиті, з бісеру, дерева і навіть скла, понад 2500 різноманітних виробів, у кожен з яких вкладена частинка душі майстра. Тут є брелоки та гerdани, свічки та мило ручної роботи, дерев'яний декор для дому, мотанки, прикраси з натурального каміння, вишиті картини та багато іншого.

Ціни теж тут різні – є роботи по 40 гривень, є найдорожча – мандала, декорована камінням, що коштує 56 тисяч гривень.

Сьогодні «КреаСфера» є також місцем для навчання та творчих майстер-класів. Валентина організовує заняття для дітей та дорослих, допомагаючи їм розвивати свої навички і творчі здібності. Ці заняття платні – в середньому коштують 100-150 гривень, на них постійно приходять діти, які навчаються шити, плести, ліпити – в цілому, креативити.

– Ми бачимо, як це впливає на людей, як творчість допомагає відволіктися від важкої реальності. Кілька років тому я мріяла про такий центр – місце, що стане своєрідним магнітом для талановитих людей, зараз моя мрія стала реальністю. Я щаслива, що допомагаю іншим та можу реалізувати те, чого хочу. А хочу я, щоб центр став не лише місцем для покупки унікальних виробів, але й осередком натхнення та розвитку для творчих людей, де можна знайти підтримку та отримати нові ідеї. **CN**

Наталка СТЕПОВА

НАДИХАЮЧЕ

Вікторія Курусь почала займатися фуд-флористикою у декретній відпустці, щоб не нудьгувати без роботи. За освітою вона психолог, до народження сина працювала вихователькою у дитячому садку. Коли маленькому Владу виповнилося три роки, жінка не наважилася вийти з декрету, бо син часто хворів. А потім повернутися в професію завадила війна. Про те, як довелося захоплення перетворити на власну справу, вона розповіла «Схід NOW».

ПЕРШИЙ БУКЕТ – З ВАРЕНИХ РАКІВ

Істівні букети з солодоців та фруктів Вікторія побачила в інтернеті ще сім років тому. Вони здавалися оригінальними, незвичними, та й букет троянд чи ромашок зберігається кілька діб, а з чорносливу чи фініків – довше. Тоді в неї з'явилася думка спробувати самій створювати такі композиції. Перший букет вона зробила на день народження сестри чоловіка... з варених раків, бо родичка дуже любить ними ласувати. Потім були композиції з шоколаду, сухофруктів, горіхів – для друзів та родичів. Вікторія викладала фото своїх букетів у соціальних мережах та отримувала багато позитивних відгуків від курахівчан.

Через декілька місяців їй вперше замовили істівний букет. Згодом у її квартирі утворилася імпровізована студія «Buket by Viktoriya». Щоб навчитися тонкощам роботи флориста, Вікторія пройшла онлайн-курси міжнародної школи фуд-флористики. Вже 2020 року в неї були постійні замовники з Курахового та найближчих міст, які купували незвичні букети на дні народження та свята.

На початку 2022 року Вікторії майже вдалося здійснити давню мрію про власну майстерню. Вона вийняла в оренду двокімнатну квартиру, де почала облаштовувати майстерню та магазин. Однак все змінилося 24 лютого 2022 року. Вже у квітні Вікторія разом з сином та чоловіком прийняли рішення виїздити з Курахового до Черкас, бо саме там знайшли квартиру в оренду.

Спочатку винаймали одну кімнату, згодом дві. Жили разом із власником, майже в центрі міста. Коли до них приїхали з Курахового батьки, довелося шукати більше житло, родина орендувала трикімнатну квартиру. Від плану обладнати магазин та майстерню в Черкасах тимчасово довелося відмовитися.

Через декілька місяців після переїзду флористці переслали з Курахового її інструменти та складові для букетів, які залишилися вдома. Вона одразу повернулася до улюбленої справи. Певний час довелося шукати нових замовників через соціальні мережі.

– Складно все починати з нуля, знову шукати клієнтів. Треба було багато про себе розповідати людям, але так, щоб не розплакатися, – пригадує Вікторія.

Наразі третина її замовників – курахівчани, які купували її букети раніше. Навіть ті, хто виїхав за кордон, замовляють композиції для своїх рідних чи друзів, які живуть в Україні.

Композиції з вареними раками, які часто замовляли в Кураховому, у Черкасах не користуються попитом, бо знайд-

БУКЕТ ДО СВЯТА

Пряники, мереживо, пензлі: флористка з Курахового робить істівні букети в Черкасах

ти раків тут непросто, та й коштують вони значно дорожче, ніж в рідному місті. Як і раніше, замовляють композиції з горіхів, сухофруктів, квітів, рідше – з солодоців, фруктів чи м'ясних делікатесів.

Уподобання постійних замовників майже не змінилися, а от вартість букету трохи выросла через ціни на продукти. В середньому один коштує від 600 до 3 000 гривень в залежності від кількості та вартості компонентів.

Найбільше букетів замовляють на День вчителя, 8 Березня та на дні народження. За словами Вікторії, зараз на свята незвичні композиції стали замовляти трохи менше. У тих, хто покинув власну домі-

ку чи чекає рідних з фронту, завжди є настрій святкувати.

НЕМАЄ ОДНАКОВИХ ЛЮДЕЙ ТА ОДНАКОВИХ БУКЕТІВ

Для Вікторії всі її букети – незвичайні. У композиції важливо не просто поєднати компоненти, а й зрозуміти, чого людина бажає. Іноді замовники самі обирають форму і вигляд, але часто покладаються на бачення флористки. На один букет вона витрачає щонайменше три години, бо намагається, щоб кожен відображав характер, настрій людини, якій він призначений. Для цього потрібно не просто скласти в певному порядку всі компоненти, а й відчути ком-

позицію. Тож зробити такий подарунок швидко не виходить.

Найбільше за останні три роки Вікторії запам'яталися букети для модельєрки та художниці. При створенні довелося фантазувати та використовувати не зовсім звичні компоненти.

– У першому випадку це були не тільки кольорові пряники у формі манекенів, а й мереживо, клаптики тканини, нитки та папір для лекал. У другому – фарби, пензлі, палітра. До речі, художниця, яка отримала букет, досі в захваті від якості фарб, які я обрала.

Жінка зізнається, що флористика – нелегка робота, хоча й фізично неважка, але достатньо виснажлива, особливо, коли багато замовлень. Великих прибутків майстриня не отримує, бо частину заробітку витрачає на закупівлю шпажок, боксів та коробок, необхідних для створення істівних композицій.

Вікторія зізнається, що в Черкасах їй найбільше не вистачає дому. Наразі її житло на Донеччині сильно пошкоджене обстрілами і навряд чи підлягає відбудові.

– Їхала з міста, щоб зберегти життя собі та близьким. Від'їзд сприймала як пригоду, яка трохи затягнулася. Але впевнена, що у великому місті більше можливостей для розвитку.

Нині Вікторія не полишає мрії відкрити власну майстерню. А поки, крім букетів, займається вихованням восьмирічного сина, планує пройти курси флористів, щоб підвищити навички у створенні букетів з квітів. **СН**

Ірина ДІМІТРОВА

ВСЕ ПОЧАЛОСЯ З ПАШТЕЛ-ДЕ-НАТА

Паштел-де-ната – це десерт у вигляді горщика з листового тіста із заварним кремом. Саме його скуштував Віктор Місюль у Португалії, куди потрапив у складі команди кращих фахівців банку, яких преміювали на честь Дня банкіра.

– Насправді, це дуже відомий десерт, який посів 15-ту сходинку в рейтингу найсмачніших смаколиків світу. Він представляється на щорічних фестивалях вуличної їжі Португалії і є вже національним надбанням, – із захопленням розповідає Віктор. – Я його спробував і, мабуть, саме тоді у мене з'явилася думка зробити в Україні заклад, де люди знайомилися б із легендарними стравами вуличної їжі. У наступних подорожах, а це була Чорногорія та Хорватія, я вже більше придивлявся до стріт-фуду.

Саме концепція поєднання кулінарних традицій припала йому до душі. Бо це ж дуже приємно – просто перекушуючи дорогою на роботу, відчути смак різних країн, згадати моменти подорожей і помріяти про нові. Чоловік був впевнений, що цей його задум обов'язково здійсниться, і заклад колись буде.

Звісно, Віктор, котрий у 2022 році був вже керівником банківського відділу, не думав, що здійснювати мрію доведеться в умовах евакуації та великої війни. Але нові виклики вимагали оригінальних рішень, і якщо вже щось кардинально змінювати, то чому б не зробити те, до чого лежить душа.

– У Краматорську жив останні десять років, а взагалі я з Костянтинівки, там й досі залишаються мої батьки – ніяк не можу вмовити їх переїхати. А сам я 2022 року вирішив їхати до Дніпра.

Вже на новому місці Віктор зустрівся з колегою Олександром, який перебрався з Харкова. І поділився з ним своїми думками щодо відкриття бізнесу. Олександр погодився стати інвестором, а Віктор розпочав підготовку до реалізації планів.

ГРАНТИ ЯК СТАРТ

Ще у Костянтинівці Віктор Місюль пройшов курси від Центру зайнятості, де його навчили складати бізнес-план та надати невеликі кошти для відкриття своєї справи. Він придумав концепцію магазину дитячого взуття, поразувавши, що саме воно потребує найчастішого оновлення через швидкий ріст ніжки малюка. І хоча тоді магазин протримався тільки два місяці, досвід стратегічного планування та навички написання бізнес-планів залишилися.

– Якось у соцмережах я побачив анонс державної програми «Власна справа», де можна отримати грант на відкриття бізнесу. І подумав: можливо, це знак, і треба починати! Велике місто – варто спробувати, якщо надають такі можливості. У голові намалював собі бізнес-план, разом із партнером продумали усе до дрібниць – концепцію закладу, оформлення інтер'єру.

Ці перші грантові кошти дозволили придбати пічку для піци, великий холодильник

НАДИХАЮЧЕ

Віктору Місюлю завжди подобалося куштувати країни на смак: вулична їжа для нього є саме тією візитівкою, яка дозволяє відчувати колорит регіону. Ще під час першої мандрівки за кордон він задумав відкрити заклад, в якому поєднувалися би меню зі стріт-фудів кількох країн. Втілити свою мрію він ризикнув вже після переїзду з Донеччини до Дніпра: разом із бізнес-партнером Олександром відкрив заклад Asvik Streetfood. Ця історія може бути помічною для тих, хто хоче робити щось цікаве та прибуткове, але не знає, з чого почати, щоб все вийшло.

СМАК ПОДОРОЖЕЙ У ВУЛИЧНІЙ ЇЖІ

ник для заготовок, стіл для піци, млинниці, фритюрниця, мийки. Решту довелося купувати вже за інвестиційні гроші від партнера.

РИНОК НА ПЕРЕХРЕСТІ ДОРІГ

Для закладу харчування розташування є чи не найголовнішим фактором успіху. А для ресторану вуличної їжі – й погівті! Від того, які потоки людей можуть проходити повз, відчувати аромати чи бачити у вітрині смаколики, залежатиме успішний розвиток бізнесу. Знайти «золоте перехрестя» у місті, куди ти переїхав кілька місяців тому, непросто. Тим більше коли біз-

нес тільки починається, а гроші за оренду приміщення треба віддати одразу й наперед.

– Були неуспішні спроби, але ми не здавалися. Зупинилися на невеличкому приміщенні на ринку на Лівому березі. Нам сподобалося, що приміщення знаходиться на перетині кількох вулиць, де завжди багато людей.

До справи Віктор підійшов серйозно: почав вивчати, куди ходять люди, в який час, чи є поруч ще якісь заклади, щоб розуміти загальну картину. І після детального моніторингу партнери вирішили – підходить. У березні 2023-го у Дніпрі відкрили Asvik Streetfood.

МЕНЮ НА БУДЬ-ЯКИЙ СМАК

Асортимент невеликого закладу, де працюють всього два кухарі, постійно оновлюється. У меню – вулична їжа різних європейських країн, яку можна їсти на ходу.

– Це зручно, бо такий зараз ритм життя. Я думаю, це й особливість українців – постійно кудись поспішати, не витратити окремих час на їжу. І бажано, щоб це було ще й корисно, – пояснює Віктор концепцію закладу. – Взагалі, вулична їжа – це те, на що в першу чергу звертають увагу, наприклад, туристи. Кулінарна візитівка держави: знайомство з країною починається саме з неї.

Asvik Streetfood свідомо поставив на багатовекторність, хоча багато рестораторів впевнені, що людей приваблюють спеціалізовані заклади – наприклад, піцерії, рибні чи бургерні.

– Десь можна взяти картоплю фрі, але не купиш піцу, а десь бургер, але немає нічого солодкого. Але якщо в родині різні смакові вподобання, не всі залишаються задоволеними. А у нас можна вибрати для усієї сім'ї страви, які подобаються. Дружина хоче піцу, діти – круасан, а чоловік – грецький гірос. А бабуся онуку пончик купити.

А почали Віктор та Олександр з неаполітанських піц трьох розмірів: 30-40-50 сантиметрів.

– Можна замовляти шматочки такої піци з різним наповненням – у нас 21 варіант начинки. Особливість нашої піци – італійське борошно, у якого специфічний процес ферментації до 48 годин. Тісто відстоюється у холодильниках при

Урядова грантова програма «Власна справа» – це безповоротна, безпроцентна державна допомога фізичним особам та суб'єктам господарювання на створення або розвиток вже чинного бізнесу.

✓ Розмір гранту за програмою може становити від 50 до 250 тисяч гривень. Якщо місце провадження діяльності та місце реєстрації заявника у Харкові або Харківській області, то розмір гранту становитиме до 500 тисяч гривень. Основною умовою отримання грантових коштів є створення нових робочих місць.

✓ Програму «Власна справа» для підтримки бізнесу профінансують і у 2025 році. У держбюджеті на цей рік закладено 1,37 млрд гривень.

низьких температурах, і тільки після цього ми беремо його в роботу. На відміну від багатьох закладів, ми гарантуємо, що у наших піц дуже смачна основа.

Також є французькі круасани, які подають із різними на-

швидкого споживання на ходу. Щоб з'їсти їхній португальський, але модифікований бургер, не потрібно сідати за стіл, вдягати рукавички та хвилюватися за чистоту одягу. Бо шматок м'яса та овочі у Asvik

чинками. Наприклад, можна замовити повноцінний сніданок у одному великому круасані – з ячнею, зеленню та соусами. Пропонують традиційні українські млинці великих розмірів (40 сантиметрів в діаметрі), які смажать на чавунній млинниці. Дітям особливо подобаються солодкі з бананом та шоколадом, а дорослим – з сиром, рибою чи м'ясом.

Навіть бургери, які, здавалося б, ну як вже покращити, партнери пристосували до

Streetfood кладуть у булочку з того самого ферментованого тіста, яка, не розкисаючи, всотує в себе рідину і не дозволяє з'являтися небажаним плямам.

Власники мріють, що незабаром вони зможуть привести смак водорозм'як і в інші області України. Вони вже зареєстрували торговельну марку та думають, де саме почнуть змінювати ставлення до «простої» вуличної їжі завдяки закладам Asvik Streetfood. **СН**

Єлизавета ГОНЧАРОВА

ЧИТОМЕ

Пані Марина понад п'ятнадцять років працювала у галузі культури, зокрема займаючись збереженням культурної ідентичності нацменшин Криму. У Чернігові вона стала директоркою обласної бібліотеки для юнацтва. 2022 року бібліотека була зруйнована рашистами, але завдяки зусиллям бібліотекарів та допомозі небайдужих людей книги були врятовані. Того ж року заклад відновив свою роботу в орендованому приміщенні. До слова, ця бібліотека є щирим другом «Схід NOW», там завжди можна знайти свіжу газету та обговорити публікації.

Марина завжди захоплювалася ремеслами, а мереживоплетіння стало невід'ємною частиною її життя.

– Може, тому, що це перше «диво», яке мені показала мама. На столі прості речі – гачок та катушка ниток, а на долоні мами сніжинка, яка зараз розтане. І мама говорить: «Запам'ятай та намалюй, і вона не розтане ніколи». Я намалювала, а потім дивилась, як мама її скопіювала цими простими речами – гачок та нитки. Хіба це не диво!

Крім того, Марина пише вірші. Сама себе вона називає «поетка-аматор». За роки життя в Криму в російськомовній родині її «віршотворення» також формувалося російською. Тож писати вірші українською їй складно,

Переможницею попереднього розіграшу від «Схід NOW» стала корінна кримчанка Марина Книр. 2014 року, не прийнявши окупацію півострова, вона разом із дітьми виїхала з Криму до Чернігова. Зараз її діти служать у лавах Збройних Сил України, за що їй окрема повага.

ТАЛАНОВИТА ПЕРЕМОЖНИЦЯ

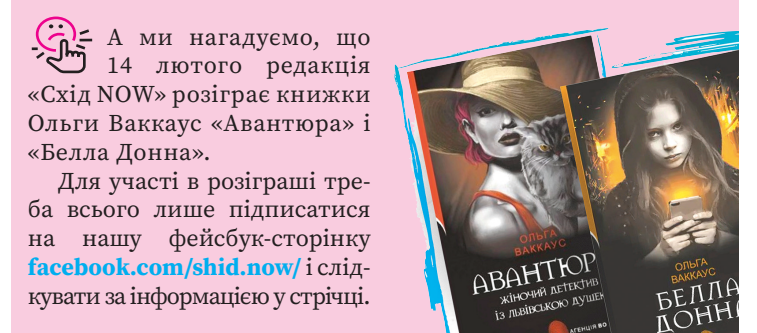
оскільки словниковий запас поки що невеликий. Однак колеги допомагають із перекладами, а бібліотека з українською літературою сприяє збагаченню її мовного репертуару.

– Користуючись нагодою, хочу запросити всіх охочих поетів та поеток з числа аматорів взяти участь у Поетичному марафоні «Українська – це круто!», започаткованому нашою бібліотекою в рамках

обласної програми сприяння розвитку української мови. Знайти інформацію про нього можна на сторін-

ці у фейсбуку @Чернігівська обласна бібліотека для юнацтва або за гештегом #Українська_це_круто.

А ми нагадуємо, що 14 лютого редакція «Схід NOW» розіграє книжки Ольги Ваккаус «Авантюра» і «Белла Донна».

Для участі в розіграші треба всього лише підписатися на нашу фейсбук-сторінку facebook.com/shid.now/ і слідувати за інформацією у стрічці.

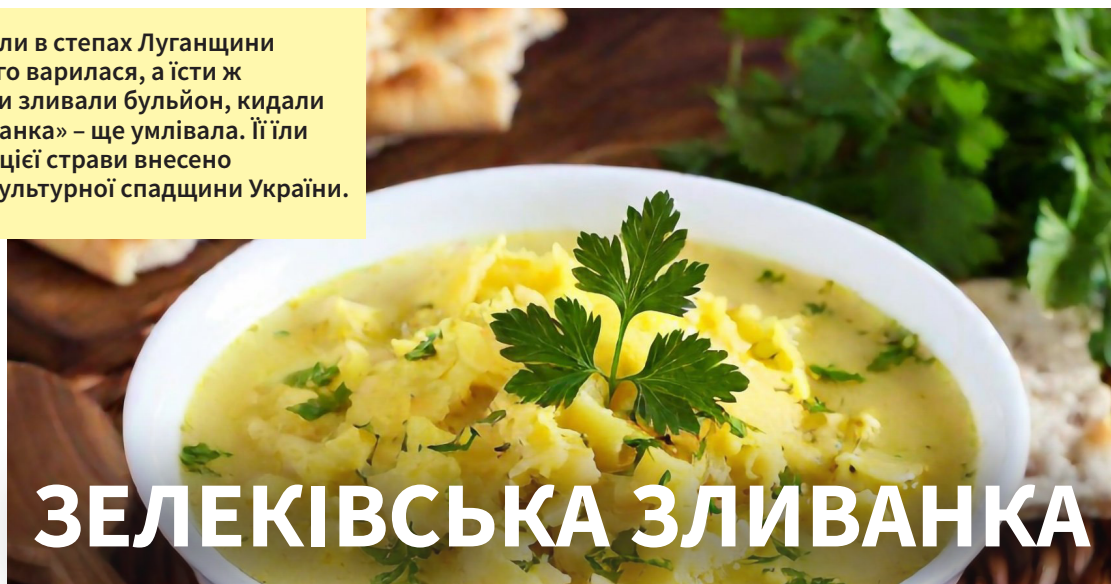
СМАЧНЕ

Зливанка – це каша, яку варили в степах Луганщини козаки та пастухи. Крупа довго варилася, а їсти ж чоловікам хотілося. Тому вони зливали бульйон, кидали в нього сухарі, а каша – «зливанка» – ще умлівала. Її їли згодом. Обряд приготування цієї страви внесено до переліку нематеріальної культурної спадщини України.

А назва походить від села Зелеківка Старобільського району Луганської області. Саме тут від покоління до покоління передавався рецепт приготування незвичайної каші. Багато родин на Старобільщині мають свій неповторний рецепт: зливанка може бути як повсякденною, так і святковою – «багатою» (з декількома видами м'яса, з кльощами), пісною (на олії чи з грибами). Пропонуємо приготування за класичним, найбільш поширеним способом. У цій варіації обов'язково додають ексклюзивний інгредієнт – квітучу частину шавлії, яка, за давніми уявленнями, сприяє народженню здорових дітей.

ЩО ПОТРІБНО:

- ♦ свинячий ошийок – 1 кг
- ♦ сало (підчеревина) – 300 г
- ♦ картопля – 1 кг

ЗЕЛЕКІВСЬКА ЗЛИВАНКА

- ♦ пшоно – 1 склянка
- ♦ цибуля ріпчаста – 5 шт.
- ♦ морква – 2 шт.
- ♦ зелена цибуля – 1 пучок
- ♦ кріп та петрушка – по 1 пучку
- ♦ часник – за смаком
- ♦ сіль та перець – за смаком
- ♦ шавлія – за смаком.

ЯК ГОТУВАТИ:

1. Ріжемо великими кубиками та складаємо у казанок

2/3 сала. Розтоплюємо до утворення рідкого смальцю та легкого підгоряння на стінках посуду. Вибираємо шкварки: вони знадобляться для заправки. Ріжемо кубиками м'ясо, додаємо його в казанок та обсмажуємо до утворення рум'яної скоринки.

2. Чистимо і миємо моркву та цибулю. Подрібнюємо їх (2 цибулини ріжемо окремо, вони знадобляться для за-

правки). Також відправляємо в казанок. Безперервно помішуємо, поки овочі не просмажаться рівномірно. Додаємо спеції за смаком, витримуємо кілька хвилин і заливаємо окропом.

3. Почищену й вимиту картоплю кидаємо цілою в казан. Доливаємо стільки води, щоб її рівень був вищий за картоплю приблизно на 3 пальці.

4. Промиваємо пшоно, 7 разів помінявши воду. Всыпаємо його в казан за 20 хвилин після того, як вода закипить. Солимо. Ставимо в духовку чи на плиту – на мінімальний вогонь. Якщо готуєте в духовці, встановіть температуру 150°C (бажаний режим верхнього й нижнього нагрівання).

5. Готуємо заправку. Окремо підсмажуємо нарізане кубиками сало та подрібнену цибулю. Додаємо шкварки.

6. Коли картопля розвариться, забираємо казан від вогню: настав час зливання! Каша має «злягтися»: на її поверхні утвориться плівочка. Обережно знімаємо цю плівочку, готуємо другий чистий казан чи каструлю, вдягаємо рукавички-прихватки, і проціджуємо юшку в чистий казан або каструлю.

7. Маємо дві страви: рідку частину «сборбу», у яку можна додати зелень, сухарики та подрібнений часник, і густу частину «зливанку» – м'ясо, пшоно й розварену картоплю. Зливанку можна трохи прим'яти та щедро посипати заправкою із сала. Обидві страви приправляємо шавлією.

ПІДТРИМУЄМО ЗСУ – ДОПОМАГАЄМО СОБІ!

ІВАН UA383052990000026005015017860
ЄДРПОУ 39696398

Отримувач: Міжнародний благодійний фонд «Повернись живим»
Призначення платежу: Благодійна пожертва військовим